

Stiftelsen Ellen Key Skolan

kontakt@eks.se

Org.nr. 815200-7970

2019-12-06

Dnr 400-2018:10842

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Ellen Key skolan i
Stockholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Ellen Key skolan, i Stockholms kommun med Stiftelsen Ellen Key Skolan som huvudman ingår i denna granskning. Granskningen omfattar årskurserna 7-9.

Skolinspektionen besökte Ellen Key skolan den 24-25 september 2019. Besöket genomfördes av Charlotte Lindmanner Sultan, Kerstin Martinsson och Lisette Wiklund. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal (samordnare, köksansvarig) och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete med koppling till en trygg skolmiljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö, samt att, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 6 juni redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg miljö. Granskningen visar även att rektor inte analyserar resultaten av de kartläggningar som görs ur ett jämställdhetsperspektiv. Även om skolans personal har identifierat att flickor är mindre trygga, visar granskningen att rektor inte har initierat några utvecklingsinsatser som möter de behov som skolan har.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektor använder enkäter för att årligen kartlägga elevernas trivsel på skolan och att eleverna kan ange kön i enkäten. Samtliga intervjuade grupper uppger att en trygghetsenkät görs årligen för att ta reda på elevers upplevelse av trivsel. Enligt rektor, lärare och övrig personal kan eleverna ange könstillhörighet i enkäten. Av inkommen dokumentation och av intervjuer med rektor och elevhälsa framgår att det inte finns en direkt fråga om elevernas upplevelse av trygghet i skolan. Istället ställs frågor om hur elever är mot varandra, hur stämningen är i klassrummet, uppehållsrum och i utomhusmiljön och enligt rektorn ger det en bild av elevernas trygghet. Rektor säger att en koppling finns mellan frågorna och det de hoppas på att få svar på i enkäten, men att enkätfrågorna inte är utvärderade ännu. Avsikten är att utvärdera inför nästa enkätgenomgång i november och huvudmannen är involverad i detta arbete. Elevhälsan bekräftar att ingen direkt fråga om elevernas upplevelse av trygghet finns i enkäten men de säger att tryggheten på skolan är god. När det gäller incidentrapporter säger rektor, elevhälsa och lärare att anmälningarna inte används för att se könsmönster.

Granskningen visar att rektor inte följer upp några andra jämställdhetsaspekter kopplade till trygghet och värdegrundsfrågor. Av intervju med rektor och elevhälsans representanter framgår att skolan får kännedom om elevers problem med trygghet när de eller vårdnadshavare kontaktar skolan och rektor säger att i dagsläget är det endast enkäten som är kartläggande. Rektor säger vidare att hen inte systematiskt undersöker olika jämställdhetsaspekter av skolans verksamhet i övrigt men att hen har ett helikopterperspektiv som inbegriper jämställdhet och att hen har på sig jämställdhetsglasögonen under verksamhetsbesök och därför upplever att skolan är jämställd. Rektor säger vidare att det skulle vara intressant att observera undervisningen exempelvis utifrån hur talutrymme och frågor fördelas av läraren, men att hen inte gör

det idag. Elevhälsans representanter säger att rektor inte kartlägger några andra jämställdhetsaspekter. Elevhälsan säger vidare att rektors arbete mer tar hänsyn till individen, men att de föreslagit rektor att kartlägga vem som får ordet i klassrummet. Elevhälsan säger slutligen att rektor inte följer upp verksamhetens måluppfyllelse utifrån perspektivet flickor och pojkar och att de inte har pratat om måluppfyllelse generellt på skolan.

Granskningen visar att rektors analys av resultaten från den årliga enkäten inte sker ur ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Rektor säger att enkäterna visar att flickor är mindre trygga både ute och inne och att det är vad personalen upplever i vardagen också. Rektor uppger i intervju att resultaten från den senaste elevenkäten analyserats av tidigare biträdande rektor och att hen införlivat resultaten från analysen i skolans likabehandlingsplan. Rektor säger att hen inte gav den biträdande rektorn några instruktioner inför analysen av kartläggningsresultaten.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Rektor säger vidare att personalen fått ta del av analysen. En av elevhälsans personal säger att hen gjorde sammanställningen av enkätresultaten och lämnade den till den biträdande rektorn som gjorde analysen. Elevhälsan säger även att skolledningen gått igenom materialet och att biträdande rektor gjort en sammanfattning av analysen och att denna sammanfattning blev presenterad på ett kollegium.

Granskningen visar att personalen inte är delaktig i att analysera resultaten från kartläggningarna utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Rektor säger vidare att resultat från kartläggningar inte analyseras av personalen men säger också att de ska vara delaktiga i analysen framöver. Rektor säger att analysarbetet avstannat av organisatoriska skäl som har med skolans övergripande ledning att göra. Lärare säger i intervju att lärarna inte har haft behov av att ta del av resultaten av sammanställningen då behov av att diskutera endast finns vid avvikelser. Elevhälsan säger att personalen inte deltagit i något analysarbete av resultaten, men att de har fått veta resultat för sin egen klass och att det är oklart i vilken form det skett. En av elevhälsans representanter säger att hen har tagit upp de resultat som stuckit ut med läraren direkt, till exempel att en elev sagt en rasistisk kommentar.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö

Granskningen visar att eftersom rektor inte kartlägger vilka behov som finns på skolan inom jämställdhetsområdet, arbetar rektor inte heller för att utveckla något jämställdhetsarbete baserat på sådana kartläggningar. Rektorn säger att skolan inte arbetar specifikt med jämställdhetsuppdraget och att jämställdhet är ett utvecklingsområde för skolan. Lärare säger att de mål rektor formulerat inom jämställdhet är att se till allas möjlighet till kunskapsinhämtning, att uppföljning görs i samtal om elevens individuella utvecklingsplan och på klasskonferenser, samt att allt dokumenteras.

Granskningen visar att det finns en likabehandlingsplan som innehåller mål och åtgärder relaterade till jämställdhet, men att skolan inte arbetar med dessa. Av skolans likabehandlingsplan framgår att skolans personal ska arbeta med åtgärder inom

jämställdhetsområdet, exempelvis samtal om könsnormer och inventering av läromedel. Av intervjuer med skolans personal framgår vidare att de inte har arbetat med de mål som finns beskrivna i likabehandlingsplanen. På fråga till lärarna hur jämställdhet syns i värdegrunden och likabehandlingsplanen säger de att för dem har en jämlikhetstanke tagit mer plats än jämställdhetsfrågor. Lärare, elevhälsan och övrig personal säger att de mer ser till individens behov i olika situationer som uppkommer och inte till graden av jämställdhet för elever. Någon lärare säger att rektor gett dem i uppdrag att jobba med "könsuttryck". Lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal säger att det inte finns några planerade insatser kring jämställdhetsarbete som leds av rektorn. Lärarna säger i intervju att rektor inte uttryckligen gett dem några instruktioner för att skapa en jämställd skolmiljö. En skolpersonal säger att hen har ansvar för att se till att läromedel som köps in svarar mot läroplanens värdegrund. Rektor säger att hen planerar ett arbete med lärarpar som ska diskutera pedagogiska frågor och i detta kan även jämställdhet ingå.

Granskningen visar att rektor inte arbetar för att personalens kunskap och kompetens kring jämställdhetsuppdraget ska svara mot skolans behov. Personal och rektor säger i intervju att det är upp till personalen själva att framföra behov av kompetensutveckling inom jämställdhetsfrågor och att det inte pågår någon riktad kompetensutveckling just nu. Några lärare menar att det inte finns ett behov av det och att lärarutbildningen redan gett dem bra kunskaper om detta. Flera i personalen säger att läraren i SO har kompetens om jämställdhetsfrågor och är duktig på att lyfta dem i dialog med eleverna, men rektor säger att det inte är en kunskap som är formellt organiserad så att den kan spridas i organisationen.

Jämställdhetsarbetets integrering i de ordinarie arbetsprocesserna

Granskningen visar att rektor inte leder ett arbete med jämställdhet och att ett sådant arbete därmed inte heller integreras i trygghetsarbetet. Av intervjuer med lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal framkommer att rektor inte leder några insatser kring jämställdhet.

Insatser för arbete med jämställdhet

Granskningen visar att rektor inte leder ett arbete med jämställdhet utifrån identifierade behov, och därmed inte heller har skapat bestående strukturer för eller följer upp ett sådant arbete. I intervjuer med lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal framkommer att rektor inte leder några insatser kring jämställdhet, och rektorn bekräftar att hen inte arbetar specifikt med jämställdhetsuppdraget.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö, samt att, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Sk
ar
be
gr
Gr
jä
ne
ak

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevers trygghet. Det framgår av intervjuer med rektor, lärare, elevhälsa och övrig skolpersonal att personalen inte diskuterar könsnormer regelbundet i förhållande till elevers trygghet utan att det sker spontant bland några lärare när ämnet uppstår och att det inte sker i förebyggande syfte. Lärare och övrig skolpersonal säger att de diskuterar frågor om jämställdhet på vissa möten, i samband med planeringen av undervisningens innehåll, men att man då mer pratar om eleverna som individer än med fokus på vilket kön de tillhör. Lärarna säger även att de försöker förebygga alla former av grupperingar, och att de i det arbetet bara pratar om flickor och pojkar om det är något som avviker, exempelvis om någon grupp håller sig för sig själv. Av intervjuer framgår att personalgruppen har ett samtalsklimat som inte främjar öppna diskussioner där allas åsikter tillåts komma fram. Det framgår av intervjuer att det finns några män som tar över i diskussioner så att annan personal inte får talutrymme. Vidare säger skolpersonal att eleverna nog kan bli lidande av att ett visst kön är dominant i diskussionerna, då det finns en risk att dessa personer utgår ifrån att det är okej att i egenskap av detta kön ta mycket plats, vilket i klassrummet kan innebära att denna könsnorm uppmuntras. Rektor bekräftar att alla i personalen inte har samma utrymme i gemensamma samtal, eftersom några tar över i gruppen och använder ett manligt maktspråk i samtalen.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att alla lärare inte bemöter flickor och pojkar på samma sätt. Flickorna säger att någon lärare pratar mer med pojkarna och inte bryr sig om flickorna. Rektor säger också att hen känner till att det finns flickor i skolan som upplever att inte alla lärare bemöter dem likadant som pojkar och att det finns en viss grund i det. Pojkarna säger att lärares bemötande av eleverna beror på vilka elever och lärare det är som möts men att

de inte märker någon skillnad i lärarens bemötande av flickor och pojkar. Skolpersonalen säger att de tror att de bemöter flickor och pojkar lika och att de får samma mängd uppmärksamhet och att personalen på så sätt bidrar till trygghet för eleverna. Eleverna säger att lärarna inte brukar synas så mycket på rasterna och att det inte finns ett rastvakts-schema. Elever säger dock att den personal som är ute på raster pratar med både flickor och pojkar. Rektor säger att det finns ett rastvakts-schema men att lärarna slutar att efterleva det efter ett tag in på terminen. Rektor säger att det är meningen att det ska finnas lärare närvarande där eleverna har rast, att de har samtalat i kollegiet kring vad man ska göra och att lärarna ska utnyttja tillfället till att skapa relationer med elever. Lärare säger att de har ett schema och att de då de har rastvakt rör sig i korridorerna på varje rast. Observationer visar att få vuxna rör sig i korridorerna och att det oftast sker när de förflyttar sig mellan olika rum. På vägen till och från rum ses enstaka vuxna byta ord med elever av båda könen eller säga till någon som bryter mot skolans ordningsregler. Vid observationer av utomhusmiljön ses ingen högstadiepersonal. Vidare visar observationerna att det finns lärare närvarande i matsalen när eleverna äter.

Granskningen visar att personalen inte arbetar kontinuerligt för att skolmiljön ska vara tillgänglig för alla elever, men att personalen har gjort enstaka insatser. Lärare säger att de arbetar för att miljön ska vara attraktiv för både flickor och pojkar genom punktinsatser. På fråga om de diskuterat skolmiljön ur ett jämställdhetsperspektiv, säger en lärare att flickor har haft behov av att ha speglar på toaletterna och pojkar ett pingisbord. En annan lärare säger att hen haft en diskussion med assistenten kring en klass med många pojkar och enstaka flickor, för att möta att pojkarnas vilja har dominerat i klassen. Enligt elever finns inga särskilda otrygga platser på skolan, men några flickor upplever mellanstadiets våning som otrygg och även sin egen våning när mellanstadiets elever kommer upp dit. Pojkarna tror att flickorna upplever större otrygghet än vad de själva gör och som förklaring säger de att otryggheten hör samman med någon annans beteende. Rektor säger att de har bestämt ett utrymme för rasten med bland annat ett fotbollsspel och att alla elever är välkomna dit. Rektor säger att hen vet att det inte riktar sig till alla och att hen inte känner till i vilken utsträckning det används av flickor respektive pojkar. Rektor berättar vidare att skolan har startat en skolgårdsgrupp som ska arbeta med miljön men att de satsningar som pågår nu, exempelvis nya sittplatser, inte vänder sig specifikt till högstadiet eller till något specifikt kön. Rektor berättar att de inte diskuterat miljön ur ett jämställdhetsperspektiv men hen tror ändå att denna satsning kommer att tilltala högstadiets elever.

Granskningen visar att skolan inte har ett medvetet arbete för att främja interaktion mellan elever oavsett könstillhörighet men att skolpersonalen genomför ett fåtal insatser och aktiviteter. Lärarna säger att de arbetar med eleverna på lektionerna så att de blir en grupp där och att de sedan gärna håller ihop på rasterna. Lärare säger vidare att de anordnar uppstarts dagar, studiebesök och firar särskilda tillfällen i syfte att främja att elever möts utanför undervisningen men att man inte kan tvinga elever att umgås med någon specifik person. Rektor säger att skolan inte arbetar främjande för att eleverna ska mötas mellan könen mer än genom att skolans personal genom sitt eget sätt att vara är förebilder. Rektor säger även att skolans regler kring mobiler tar bort hinder för möten mellan könen. Elevhälsan säger att aktiviteter för eleverna anordnas när någon personal har tid. De hänvisar till att eleverna har möjlighet att mötas i skolkaféet med sittplatser och fotbollsspel. Vid observationerna rör sig flickor och pojkar oftast i könsuppdelade grupper, exempelvis vid fotbollsspelet, men det finns några som ses könsblandade, exempelvis, vid samtal.

Granskningen visar att det finns olika uppfattningar om hur personalen reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot värdegrunden och att det förekommer nedsättande språkbruk kopplat till kön. Av intervjuer med rektor, lärare, övrig skolpersonal och elevhälsans representanter framgår att incidenter utanför undervisningen hanteras genom samtal och anmälan, men det framgår också att det varierar hur personalen ingriper vid skojbråk. Lärare säger att incidenter anmäls, och att de agerar direkt när de hör nedsättande ord eller ser bråk och att de då samtalar med berörda elever, kontaktar vårdnadshavare vid behov och även kurator. Elevhälsan säger att de tar upp kränkningar på elevhälsomöten och att mentorer och klasslärare tar upp kränkningar med eleverna och bjuder in vårdnadshavare och kurator vid behov. Skolpersonal säger också att kränkningar ska anmälas till trygghetsgruppen som upprättar en anmälan och sedan hålls samtal med de berörda och uppföljning sker. Rektor säger att skolpersonalen är överens om att en vuxen alltid ska ingripa och hjälpa eleverna ur situationen, men att hen vet att det inte alltid görs och att all personal inte säger till på samma sätt. Rektor säger även att hen sett att flickor och pojkar kan få olika sorters tillsägelser där tillsägelsena till pojkar kan vara hårdare. Både flickor och pojkar säger att det inte förekommer bråk, men det finns elever som uttrycker sig nedsättande om kön. Eleverna säger att sådana kommentarer sägs på skämt, av pojkar till såväl flickor som pojkar. De säger att de tror att det finns elever som tar illa vid sig även om kommentarerna sägs som skämt. Eleverna säger emellertid att alla lärare reagerar lika mycket oavsett om det är en kille eller tjej som uttrycker nedsättande ord om kön. Även av intervjuer med lärare, elevhälsa och övrig personal framgår att det förekommer en jargong med nedsättande ord kopplade till kön, kvinnor och sexuell läggning. Rektor säger att fysiskt bråk knappt förekommer men att skojbråk finns och att det inte är tillåtet. Rektor säger vidare att skolan har talat med eleverna om det och sagt att alla elever inte uppskattar skämt på det sättet. Vid observationer hörs pojkgupper kalla varandra nedsättande ord och beröra varandra genom boxningar och sparkar i korridoren och ingen vuxen finns närvarande då för att kunna reagera.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att eleverna uppfattar att alla lärare inte har samma förväntningar på flickor och pojkar. Pojkarna säger i intervju att de flesta lärare ger beröm men att en del lärare gillar killar bättre och andra gillar flickor mer. Pojkarna säger att det märker detta för att läraren talar mer på dem och ger beröm till flickorna. Någon elev säger att läraren säger till honom oftare när han gör något än när en flicka gör samma sak. Samtidigt finns det pojkar som säger att de inte upplever det så i sin klass. Flickorna säger att flickor och pojkar får lika mycket beröm av nästan alla lärare och att det är elever som jobbar och presterar på lektionerna som får beröm. Vidare säger flickorna att flickor och pojkar får lika mycket hjälp och stöd. Av intervjuer med lärare och rektor framgår att de har uppfattningen att lärares förväntningar på eleverna är lika oavsett elevers könstillhörighet. På frågan hur det märks i undervisningen säger en lärare att hen pratar med alla elever i klassen, individualiserar och hjälper alla samt ger alla samma uppmärksamhet. Lärare säger att de inte kan se att någon grupp missgynnas eller gynnas utifrån sin könstillhörighet och några lärare nämner att arbetet inom deras ämnen är jämställt. Rektor säger att hen märker att lärarna har samma förväntningar när de diskuterar olika saker, exempelvis bedömningar.

Granskningen visar att även om skolan har planerat för hur de ska fördela talutrymmet jämnt mellan flickor och pojkar så arbetar inte lärare för att alla elever ska ges samma utrymme och inflytande i undervisningen. Av skolans likabehandlingsplan framgår att en

planerad åtgärd är att ordet ska fördelas i klassrummet varannan gång till en flicka och varannan gång till en pojke. På fråga om detta till rektor svarar hen att det inte lever aktivt just nu och att det är skillnad i hur lärare gör. Rektor säger vidare att metoder för hur talutrymme ska fördelas endast diskuterats i kollegiet. Rektor, lärare och elever säger att lärare fördelar ordet mellan eleverna när de räcker upp handen. Någon lärare säger att hen ser till att den som inte kommer till tals erbjuds utrymme och att inte någon annan tar över. Flickorna säger att det finns lärare som inte fördelar ordet lika mellan flickor och pojkar och att det sker på ett sätt som missgynnar flickor. Rektor säger att hen känner till det och medger att det i sig kan påverka upplevelsen av trygghet i undervisningen. Pojkarna säger att läraren fördelar ordet och ger alla möjlighet att svara, men att alla inte vågar det för att man kan vara rädd för att svara fel om man är rädd om sin status, är blyg eller inte förstår. Några pojkar säger vidare att de svarar oftare för att de inte är lika rädda för att svara fel och att flickorna är blygare i en särskild klass. Lärare säger att de i syfte att skapa ett likvärdigt utrymme behandlar flickor och pojkar lika och förväntar sig samma gensvar oavsett vem det är. Rektor säger att hen inte vet om lärare gör på samma vis mot pojkar och flickor när lärarna ska fördela hjälp och stöd eftersom att rektor inte har mätt det. Men rektor säger att hen tror att lärare har mer tålamod med pojkar i undervisningen. Eleverna säger att lärare låter dem uttrycka sina åsikter och ge förslag och att det inte spelar någon roll om det är en pojke eller flicka som gör det. En pojke menar att flickorna inte säger sin åsikt i samma utsträckning som pojkarna.

Granskningen visar vidare att lärare inte arbetar systematiskt för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar i undervisningen. Lärarna säger att klassföreståndaren bestämmer elevernas placering i klassrummen utifrån vad som främjar arbetsro och individuella behov och att placeringen inte görs utifrån att främja interaktion mellan flickor och pojkar. En lärare säger att hen själv delar in eleverna i grupper vid grupparbete. Eleverna säger att de oftast både får välja plats och göra gruppindelningar men att läraren ibland bestämmer både och. Flickorna säger att de oftast sitter könshomogent i klassrummen. Rektor säger att det nog endast är en lärare som agerar aktivt för att könen ska blandas på lektionerna och att de flesta lärare utgår från vad eleverna vill och att det då gärna blir flickor och pojkar för sig.

Vidare visar granskningen att eleverna ges möjlighet att diskutera frågor om jämställdhet i några ämnen. Skolpersonal säger att jämställdhetsfrågor diskuteras inom SO-ämnena och att den läraren är duktig på att lyfta diskussioner med sina elever. Lärarna säger att de tar upp könsnormer när de diskuterar exempelvis internationella kvinnodagen, nobelpriset och vetenskapskvinnor. Lärarna säger även att man måste prata med eleverna om konsekvenserna av det de säger när de framför kontroversiella åsikter. Elever säger att de får diskutera jämställdhet ibland och att det då sker inom SO-ämnena. De säger att det kan handla om diskriminering på arbetsmarknaden och om flickors och pojkars olika förutsättningar i Sverige och andra länder. Rektor säger att hen känner till två lärare som låter eleverna diskutera jämställdhetsfrågor i undervisningen. Under en observation låter en lärare eleverna diskutera normer kring utseende utifrån en porträttbild.

Granskningen visar att det finns olika uppfattningar om i vilken mån lärarna ingriper vid kränkningar i undervisningen. Lärarna säger att de agerar lika om någon elev beter sig illa på lektion och att de pratar mycket om hur de ska hantera olika situationer. Eleverna säger att det inte förekommer så ofta att elever uttrycker sig kränkande på lektionstid och att lärarna gör lika när det händer. Någon elev säger emellertid att lärarna inte alltid ser och att elever inte alltid vågar säga till när det händer. Rektor säger att hen vet att lärare inte agerar lika när elever är taskiga mot varandra i undervisningen, eftersom det

finns lärare som beskriver för rektorn hur man ska hantera situationen men samtidigt inte ingriper själv för att undvika att själv bli indragen.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.
- Skolpersonalen behöver genomföra insatser och aktiviteter för att främja interaktion mellan elever oberoende av könstillhörighet i undervisningen men även utanför lektionstid. I detta ingår att personalen har en gemensam uttalad strategi och syfte med insatserna.

På Skolinspektionens vägnar

X Cecilia Kjellman

Enhetschef

Signerat av: Cecilia Kjellman

X Charlotte Lindmanner Sultan

Föredragande

Signerat av: Charlotte Lindmanner Sultan

I ärendets handläggning har även Kerstin Martinsson utredare, Johanna Tinghammar Bruck jurist, Anna Johansson projektledare, Anna Sundman Marknäs biträdande projektledare deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyngranskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Ellen Key skolan är en fristående F-9 skola i Spånga, Stockholms kommun. Huvudman för skolan är Stiftelsen Ellen Key Skolan med organisationsnummer 815200-7970.

Verksamheten bedriver utbildning med inriktning waldorfpedagogik. Skolan har 197 elever. På högstadiet har årskurs 7 - 18 elever, årskurs 8 - 18 elever och årskurs 9 - 9 elever. Besöket i denna granskning genomfördes med fokus på årskurs 7-9.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.